

1918 în câteva documente brașovene

de Elisabeta Marin

Direcția Județeană Brașov a Arhivelor Naționale este una dintre cele mai bogate arhive din țară, care prin documentele pe care le deține acoperă toate perioadele și evenimentele istorice mai importante.

Ideea de unitate națională se reflectă în multe dintre documentele aflate în fondurile noastre. Am dori să amintim că în urmă cu doi ani, la aniversarea a 520 de ani de la prima mențiune a arhivei brașovene, motto-ul expoziției era un citat dintr-un document emis de Vlad Țepeș la 1476, prin care se adresa brașovenilor astfel: „... veniți cu pâine și cu marfă, să vă hrăniți, căci a făcut Dumnezeu să fim acum o singură țară”, ... și acest vis de veacuri al românilor s-a împlinit la 1 Decembrie 1918. Despre aceasta s-a scris mult, dar acum nu mă voi referi la derularea evenimentelor, ci doar la câteva din documentele din fondurile personale și familiale, îndeosebi la cele care fac obiectul expunerii, care până în prezent nu au fost mediatizate, decât în parte.

Cronologic, ne vom referi la categoria documentelor tip apel sau chemare. Astfel Pompiliu Nistor¹, autorul Manifestului din 11 aprilie 1917 și al „Proclamației de la Darnița” din 26 aprilie 1917, care exprima hotărârea voluntarilor de a participa la lupta pentru „a uni tot poporul, tot teritoriul românesc din monarhia austro-ungară în una nedespărțită Românie liberă și independentă” (doc. nr. 13/9957, 11 aprilie 1917, Darnița/Rusia) iar în apelul către Corpul voluntarilor ardeleni de a acționa în vederea alipirii teritoriilor românești din fosta monarhie Austro-Ungară, la România se exprimă astfel: „Fraților!... România a eșit din neutralitate, mănătat de un singur scop sublim; de-a uni sub un regim toate părțile constitutive ale neamului românesc, ceea ce e în concordanță cu cele mai elementare cerințe ale oricărei democrații, fie cât de înaintate. În această găsire a avut consimțământul și garanția statelor celor mai democratice ale Europei...”

Din documentul emis la 13/26 aprilie 1917 (doc. nr. 11/9955, 12/9956) „Adresa către Ministerul provizoric al Rusiei, Sfatul deputaților, muncitorilor și soldaților din Petrograd, tuturor statelor aliate și neutrale prin reprezentanții lor”, document semnat de 500 de ofițeri, subofițeri și soldați ca delegați ai Corpului voluntarilor ardeleni din fosta monarhie a Austro-Ungariei spicuim următoarele.

„... Noi cari cu jertfa vieții noastre suntem gata să intrăm în lupta pentru îndeplinirea idealului nostru: de a uni tot poporul, tot teritoriul românesc din monarhia austro-ungară în una și nedespărțită Românie liberă și independentă... noi... mai avem o însușire la care ținem din tot sufletul: nu ne lepădăm de națiunea noastră ori ce s-ar întâmpla, preferând mai bine moartea ca individ și ca neam, decât să ne renegăm, decât să servim de gunoi pentru înflorirea altui neam. Astăzi, când noi românii... ne-am convins definitiv și pentru totdeauna, că nouă ca români nu ne mai e posibilă existența în cadrele statului Austro-Ungare, noi cari în limba, în cultura, în structura socială și în întreaga ființă noastră etnică și politică formăm un trup, unic și nedespărțit cu toate celelalte părți constituente ale națiunii Române – cerem cu voința nestrămutată încorporarea noastră la România liberă, pentru a forma împreună cu ea un singur stat național românesc, pe care îl vom zidi pe bazele celei mai înaintate democrații.

Pentru acest ideal ne punem în cumpene tot ce avem, viața și averea noastră, femeile și copiii noștri, viața și fericirea și a urmașilor noștri. Și nu ne vom opri până ce nu vom învinge ori perim”.

Conceptul manifestului și motivarea a fost făcută de Dr. Pompiliu Nistor. A fost publicat în ziarul „România” din Iași (concept și dactilo lb. Română, tipărit în lb. rusă).

În vederea pregătirii evenimentului de la 1 Decembrie 1918 s-au emis adeziuni tip formulare, care urmau să fie completate de delegații comunelor din Transilvania, în vederea unirii cu Regatul României. Cităm: „Voim să fim alăturați, împreună cu teritoriile românești din Ardeal, Bănat, Ungaria și Maramurăș, la Regatul României, sub stăpânirea Majestății Sale, Regelui Ferdinand I.

Așa să ne ajute Dumnezeu!”

Manifestul Comitetului Național al Românilor din Sibiu, din 1 noiembrie 1918, se adresa populației

astfel: „.... Cetățeni! Frați Români! Plini de puternica încredere în viitorul românesc, să mulțumim lui Dumnezeu, că ne-a învrednicit să vedem răsărind și pentru noi soarele libertății”.

Comitetul Național Român din Sibiu emite, la 9 noiembrie 1918, un apel prin care solicită organizarea românilor în sfaturi și gărzii naționale, „aleși din oamenii cei mai cinstiți și mai cumpăniți”.

Tot din colecția de documente a bibliotecii „Astra” Brașov, Donația „C. Mușlea”, avem date despre un raport săptămânal al secției cercuale Satulung, Garda Națională Română Satulung, în care este cuprins tot efectivul din localitățile 1) Satulung; 2) Cernatu; 3) Turcheș; 4) Târlungeni; 5) Purcăreni; 6) Zizin. Din text mai reiese componența gărzilor amintite: un comandant, membri, dotați cu puști, cartușe, baionete.

Un alt document se refră la raportul preotului din Zagon, (ss. Indescifrabil) președintele Consiliului Național Român din Zagon – („C. Mușlea” nr. 59/7 dec. 1918) către comanda supremă a gărzilor naționale române din Brașov privind Constituirea Consiliului Național Român și a Gărzii Naționale Române în comuna Zagon, comitatul Treiscaune în decembrie 1918. „.... din 7.000 locuitori abia 1.000 sunt români, iar ceilalți toți unguri (săcui). În ziua de 2 Decembrie s-a făcut sfințirea steagului (drapelului) gardei naționale, cu mare pompă asistând întreaga comună cu mic și mare (...) Până în prezent nu s-a observat la ei [unguri] vreun semn de mișcare sau agitare, atâta numai că răspândesc fel de fel de știri fantastice: că lucrurile nu vor rămâne așa, că tot ei o să fie stăpâni etc....”

Aș dori să închei expunerea cu un document – Apel – nedatat (probabil 1939) privind chemarea adresată tuturor românilor, de către societățile naționale, culturale și profesionale românești din Cluj, prin care „invită toată suflarea românească la MĂREAȚA ADUNARE ce va avea loc în Cluj, ora 10 a.m. în Piața Unirii. Noi românii avem o misiune istorică de civilizație în bazinul Dunării de Jos și această misiune se va împlini printr-o muncă de ordine și pace.

Turburătorii păcii oricine ar fi ei trebuie să știe că punând în discuție granițele actuale ale României și încercând să-și înfăptuiască planul, vor deslănțui războiul și în consecință iau asupra lor cea mai groaznică răspundere pe care o va cunoaște istoria.

Vom mărturisi la 1 Decembrie, în ziua Unirii pe veci a tuturor românilor, vom mărturisi în fața lumii întregi că patrimoniul neamului românesc în hotarele de astăzi este sfânt și inviolabil și că oricine va ridica sabia împotriva lui, de sabie va pieri”. (Doc. nedatat, P. Nistor 16)

Note:

1. Nistor, Pompiliu (1883-1961), medic și luptător politic. În august 1914 a fost mobilizat ca medic-militar în armata austro-ungară și trimis pe frontul rusesc unde, în primăvara anului următor, este luat prizonier. Activitatea politico-socială de militant pentru cauza națională a lui N. P. se definește în primăvara anului 1917, când foștii prizonieri români din Transilvania și Bucovina aflați în Rusia, având ca centru orașelul Darnița din apropierea Kievului, au pornit la organizarea unui corp de voluntari menit să lupte pentru eliberarea țării și pentru înfăptuirea unității naționale.

Die Ereignisse des Jahres 1918 in einigen Kronstädter Dokumenten (Zusammenfassung)

Die Verfasserin stellt einige Dokumente aus persönlichen und Familienbeständen vor, die sich im Kronstädter Nationalarchiv befinden. Darunter befinden sich Aufrufe, Manifeste, Appelle und Proklamationen.

In der chronologischen Reihenfolge werden die Proklamation von Darnitz, Zustimmungformulare und das Manifest des Nationalkomitees des Rumänen aus Hermannstadt vorgestellt.

Die Verfasserin lässt die Dokumente ihre eigene Sprache sprechen, ohne Auslegungen oder Kommentare dazu zu liefern.